

Új oktatási segédletek az általános iskola 1—4. osztálya számára

Napjainkban egyre általánosabbá válik az a felismerés, hogy átalakuló társadalmunkban leg-gazdaságosabb befektetés a szellemi értékek megőrzése és bővítése, a műveltség folyamatos gyara-pításása és szelése az egész lakosság körében. A demokratikus alapokon működő civil társada-lomban a polgárok alanyi joga a művelődés, a napra kész informáltság a szakma és az élet min-den területén a műveltségközvetítő intézmények működésének és az információk megszerzése leg-jobb módszereinek ismeretében. E jog gyakorlásának feltétele annak tudatosítása és a szükséges módszertani kultúra elsajátítása, melyben döntő szerepet kell vállalnia az iskolának.

A korszerű iskola elsőrendű feladata a tanulók önálló ismeretszerzésre való felkészítése, a folyamatos művelődés igényének felkeltése, s a szükséges, folytonosan változó és bővülő ismeretek megszerzése, leg gazdaságosabb módszereinek elsajátítása. Mindez alapfeltétele, hogy önművelésre képes felnőtt váljék a tanulóból, aki a mindenkori gazdasági, társadalmi igényekhez alkalmaz-kodva tudja majd termelési, közéleti és családi feladatait ellátni.

Az iskola e funkciója megváltozott szemléletet, módszereket és gyakorlatot kíván a minden-napi nevelő-oktató munkában. Az enciklopédikus, verbális tudást fel kell váltsa a problémaérzé-keny, kreatív, a körülményekhez folytonosan alkalmazkodó problémamegoldó tudás, amelynek alapja a napra kész informáltság. Az iskola feladata megismertetni a tanulókkal az információk megszerzésének forrásait, azokat a módszereket, melyek a leggyorsabban juttatnak el a kívánt is-meretekhez, s az ismeretek megszerzésének módját készség szintjére kell fejleszteni.

E kívánalmak minden iskolával kapcsolatosan érvényesek, bármely program szerint működ-nek. A különböző nevelési-oktatási programok eltérő súlyt fektetnek e feladat megvalósítására, változó hatékonysággal. Legeredményesebben a Zsolnai-program szerint tanulók szerzik meg e dön-tően fontos ismereteket és készségeket, szükségesnek látszik bizonyos elemek bevitelére és alkalmaz-ása az egyéb koncepciók szerint tanító iskolákba is.

Az ismeretek megszerzésének alapvető forrásai az írott dokumentumok, melyek elsődleges, mindenki által hozzáférhető gyűjtőhelyei a könyvtárak. A modern könyvtár ma már az auditív és vizuális információhordozók tárháza is, tehát a könyvtárakban a rögzített emberi tudás teljessége rendelkezésre áll a tanulni, művelődni kívánóknak. Ebből következik, hogy a tanulókat meg kell ismertetni a könyvek és egyéb dokumentumok, s a könyvtárak használatával a tanórán és a tan-órán kívül is.

Az önálló ismeretszerzésre épülő órák, a dokumentumok, tanulók által történő önálló hasz-nálatát igénylik, a pedagógus a megfelelő irodalom kézbe adásával irányítja az új ismeret meg-szerzését, melynek közös értelmezése, feldolgozása és alkotó alkalmazása eredményében hatéko-nyabb az eddigi módszereknél. A könyv és a könyvtár rendszeres használata kialakítja a tanuló-kban a tanórai és az iskolán kívüli folyamatos művelődés szokásrendszerét is.

Az új módszerek bevezetése feltételezi, hogy a pedagógusok ismerjék ezeket, s azonosuljanak célravezető előnyeivel. A többkönyvű oktatáson alapuló tanóra megtervezése munkaigényesebb, alaposabb, következetesebb, logikailag körülhatárolt munkát kíván. A felkészülés alapja a tan-uló tudásszintjének, érdeklődésének megfelelő szak- és szépirodalom ismerete, a pedagógus do-kumentum- és könyvtárhasználatban való jártassága, folyamatos és jó munkakapcsolata az iskolai, illetve a közművelődési könyvtárakkal.

A pedagógusok szemlélete, jelenlegi ilyen irányú felkészültsége, dokumentum- és könyvtár-használati ismeretei, a könyvtári háttér, s sok esetben a könyvtárosok felkészültsége sem felel meg a korszerű szemlélet és módszerek gyakorlatban való realizálásának. Sürgető igényként jelentkezik a jelenleginél korszerűbb tartalmú pedagógus alapképzés és továbbképzések, gyakorlati bemutatók szervezése, jobb könyvtári állomány és szolgáltatások kialakítása, s oktatási segédanyagok készítő-se az új módszerek gyorsabb és szélesebb körű elterjesztéséhez.

A Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola könyvtári szakkollégista hallgatók bevonásával szer-keztésben tantárgyi ajánló bibliográfiai sorozatot indított az általános iskola 1—4. osztályában tanító pedagógusok és az ő tevékenységüket támogató könyvtárosok munkájának segítésére.

A több könyvű oktatás megvalósítását elősegítő sorozat tantárgyanként és osztályonként ajánl a tanterv témaköréhez a tanulók életkorának megfelelő, a tantervi anyaghoz kapcsolódó, azt el-mélyítő és kiegészítő, különböző dokumentumtípusok használatát lehetővé tevő, illetve a pedagó-gusok felkészülését segítő korszerű irodalmat. A pedagógus feladata az irodalom kínálatából vá-logatni saját elképzelése, a könyvtári háttér nyújtotta lehetőségek, s a tanulók szellemi színvona-la

szerint, s azt a tanórai vagy azon kívüli tevékenységben felhasználni. A bibliográfiák rendszeres használata segíti a pedagógusokat a rendszeres irodalom- és könyvtárhatalomban, igényessé teszi őket az irodalom kiválasztásában, alkalmassá a dokumentumok információs értékének megállapítására, segítik őket saját önművelésükben és önművelésre nevelő tevékenységükben.

A tantárgyi ajánló bibliográfiák jelentős segítséget nyújtanak az iskolai és közművelődési könyvtárak állománygyarapító és tájékoztató munkájához is.

Az ajánló jegyzékek főként az utóbbi 10 év gyermek- és ismeretterjesztő irodalmából válogatnak, számba veszik a vonatkozó kézikönyveket, s külön gondot fordítanak a könyv- és könyvtárhatalomra nevelésben használható dokumentumokra. Az írásos dokumentumokon kívül feltárják az egyes tantárgyakhoz használható hangzó és képanyagot is. Az irodalom alapvető válogatási szempontjai között a témakörhöz való kapcsolódás, az életkorhoz való megfelelés, a pedagógus önképzésére való alkalmasság mellett a könnyű hozzáférhetőség is szerepel, vagyis, hogy az ajánlott művek az iskolai könyvtárakban, illetve A és B típusú közművelődési könyvtárakban megtalálhatók legyenek.

A bibliográfiai kötetek bevezetőikben tájékoztatnak az oktatási segédlet használatáról. Az egyes dokumentumok azonosítását szolgáló információk (szerző, cím, megjelenési adatok, terjedelm, soroza:) közlésén túl megadják a raktári jelzetet is, amely lehetővé teszi a könyvek katalógusban, ill. a szabadpolcokon való gyors megtalálását, a könyvtár használatát.

Minden ajánlott dokumentumnál a jobb felső sorokban található betűjelekkel jelzik a felhasználható információ jellegét, pl. szöveg vagy illusztráció használható, a pedagógus számára javasolt, vagy a gyermekek használhatják, illetve a tehetséggondozásban hasznosítható.

A bibliográfiai leírásokat annotációk követik: rövid, a dokumentumot bemutató szövegek, melyek az ajánlott mű egésze, vagy része tananyaghoz kapcsolódására hívja fel a figyelmet.

Az egyes témákhoz ajánlott irodalom jól tükrözi a hazai könyvkiadás szerkezetét, tartalmi megoszlását, fehér foltjait — hol több, hol kevesebb a vonatkozó irodalom. Azoknál a témakörknél, ahol hiányzik a megfelelő irodalmi anyag, a bibliográfiai közlik azokat a szakjelzeteket, ahová az adott témák tartoznak. Ezek folyamatos figyelemmel kísérésével rátalálhatnak a pedagógusok és könyvtárosok az újonnan megjelent könyvek között az iskolai munkában hasznosíthatókra.

A kötetekhez gazdag mutatórendszer kapcsolódik, amely lehetővé teszi a szerzők, címek, sorozatok és témák betürendje szerinti tájékozódást is.

A bibliográfiákban feltárt irodalom alapvető keresési lehetőségei:

1. A pedagógus adott osztályban, adott tantárgy valamely *témaköre* tanításához készül. Kézbe veszi a tantárgy adott osztály számára készült tantárgyi bibliográfiáját (pl. matematika 4. osztály), s a tartalommutató, illetve szűkebb téma esetén a tárgymutató alapján kikeresi mely oldalakon, mely bibliográfiai tételek ajánlottak a felhasználásra (pl. ismerkedés a számítógéppel: 89—90. l., 224—228. tétel). Ezután fellopozza a jelzett lapszámokon ajánlott irodalomról készült leírásokat, átolvassa, s ar annotációk, illetve a felhasználási javaslatok alapján kiválasztja az egyéni elköteleléseinek legmegfelelőbb irodalmat. A raktári jelzetek alapján megkeresi a könyveket az iskolai vagy közművelődési könyvtárban, s a bibliográfiában jelzett oldalakon a megfelelő információkat, (pl. 225. tétel 510 L 93 Lukács Ottó: Gyermekmatek. Bp., Tankönyvkiadó, 1988. (Utazások Matematikaországban) 55—91. l.), melyet a tanórán megfelelő tanári irányítással a gyermekek kezébe adhat.

2. A pedagógus a *szerező/k* nevét ismeri, aki/k feltételezhetően vagy biztosan publikált/ak az általa keresett témakörben. A bibliográfiai szerzői betürendes mutatói alapján azonnal visszakeresheti, szerepelnek-e a szerzők a mutatóban, tehát, írtak-e olyan műveket, melyek az adott osztályban tanított tantárgyhoz felhasználhatók. Ha igen, a szerzők neve mellett található tételszámok alapján rögtön megállapítható, mely művek, mely részét, hogyan lehet hasznosítani a tanórán.

3. A pedagógus *címet* ismer, bizonytalan abban, talál-e megfelelő információt a műben. A tantárgy adott osztálya számára készült bibliográfia betürendes címmutatójából gyorsan megállapítható, hogy az ismert címmel rendelkező dokumentum mely tételszámon/számokon szerepel, ahol megtalálható a műre jellemző teljes adatsor, s hogy annak mely részei, milyen témakörök tanításához használhatók.

4. A pedagógus kíváncsi arra, hogy mely *sorozatok* foglalkoznak a tanítandó témával, hogy pl. nyomon tudja követni a bibliográfia anyaggyűjtése lezárása után megjelent friss irodalmat. A bibliográfiai betürendes sorozatmutatói gyorsan informálnak erről.

Az általános iskola 1—4. osztálya számára szerkesztett tantárgyi bibliográfiák rendszeres használata jól segítheti a nevelő-oktató munka megújulását. A sorozat jelenleg az ország több, mint 550 iskolai és közművelődési könyvtárába jutott el.

Az eddig megjelent kötetek:

Balog Tibor: Környezetismeret 1—2. osztály. Debrecen, DTKF., 1989., 106. l.

Balog Tibor: Környezetismeret 3—4. osztály. Debrecen, DTKF., 1990., 162. l.

Katona Ágnes: Olvasztanítás 2. osztály. Debrecen, DTKF., 1990., 92. l.

Vadászné Balogh Mária: Matematika 4. osztály. Debrecen, DTKF., 1990., 99. l.

Előkészületben: Olvasástanítás 1, 3., 4. osztály, Nyelvtan 2—4. osztály, Matematika 1—3. osztály. *A sorozat megrendelhető:* dr. Tóth Károlyné, Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola, 4024 Debrecen, Péterfia u. 1—7.

A kötetek ára átlagosan 70,— Ft.

DR. SUPPNÉ DR. TARNAY GYÖRGYI

Az iskola humanizálása és Schneller István pedagógiája

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum újabb nagyszerű kiadvánnyal örvendeztette meg a mai tanítókat, tanárokat. „*Magyar Pedagógusok*” címmel indított egy olyan sorozatot — amelyben egy-egy pedagógus életmű bemutatására vállalkozott. Ezek a kis — alig száz oldalas kötetek — az érto olvasónak azt is bizonyítják, hogy a múlt fejlődésének elemzése, elődeink „pedagógiai hagyatékának” összegyűjtése és értékesítése — talán nem túlzás — napjaink egyre sürgetőbb feladata.

Pukánszky Béla — a most figyelemükbe ajánlott könyv szerzője — a pedagógiatörténet régi adósságaiból törlesztett, amikor feldolgozta az 1872-ben alapított kolozsvári egyetem egyik első pedagógiaprofesszorának, *Schneller Istvánnak* a munkásságát.

Mint könyve előszavában írja: „Schneller István pedagógusegyéniségének karizmatikus kisugárzásáról kortársai visszaemlékezésiben olvashatunk, pedagógiaelméleti munkáit tanulmányozva pedig örök érvényű értékek sokaságára bukkanhatunk”. (3. l.)

„Rendhagyónak” tekinthető recenziókban ezekből az „örök érvényű” értékekből elsősorban azokról szeretnék szólni, amelyek mai törekvéseinkhez, az *iskola humanizálásához* szolgálhatnak kiindulópontul. Bizunk benne, hogy ezzel a könyvismertetéssel is hozzájárulunk ahhoz, hogy a Schneller István által kimunkált pedagógiai irányzat, a „személyiség paedagogikája” az őt megillető méltó helyre kerüljön a nevelés történetében!

A) A „SZEMÉLYISÉG PAEDAGOGIKÁJA”

Schneller a „moralitást, az egyén etizálását, az *etikai személyiség kialakítását* tűzi ki a nevelés céljául”. „Egész neveléstana az etizálás-etizálódás folyamata köré épül... Ez egy háromlépcsős szakasz, amelyben az ember „értékképzetei” fejlődnek az „érzési Éniségtől” a „történeti Éniség” közbülső állomásán át a „tisza Éniség” etikai magaslatáig. Ezen az úton válik az egyéniségből tudatos, erkölcsös személyiség.” (17. l.)

Az ember erkölcsi jobbtásához „vezető út kijelöléséhez a képességlektan át dolgozott, módosított válfaját építette be pedagógiájába”. (54. l.)

1. Schneller neveléstani rendszerének központi alakja a „pedagógus”

„Semmiféle — bármilyen jól ismert rendszer, s bármely biztosan kezelt módszer, hanem egyes egyedül a *tanító személyiségéből* kisugárzó szeretet melege kezekedik arról, hogy a tanító egész személyiségében megnyilatkozó... erő megteremkenyítheti az erre fogékony gyermeki lelket.” (42. l.) (Itt jegyezzük meg, hogy ezeket a száz év előtt leírt gondolatokat pl. Carl Rogers — a ma egyre nagyobb teret hódító személyközpontú pedagógia atyja — így fogalmazza meg: „a tanár legfőbb munkacszköze saját személyisége.”)

„A nevelés személyi kölcsönhatás eredménye” — vallja Schneller István. Fontos szerepet játszanak ebben a kölcsönhatásban nehezen körülírható, elmezhető mozzanatok, mint a „szem sugárzása”, a „hang színezése”, a „szóban rejlő meggyőződésnek ereje”, a „személyiség erkölcsi voltának nem analizálható általános benyomása”. (43—44. l.)

E sorokat olvasva, akaratlanul is Andelson gondolatsora idéződik fel bennünk: „A karizmatikus tanárt az energia, az elkötelezettség jellemzi: erőn a tiszta szellemi erőt, vagy a szokatlan fogékonyságot és eredetiséget, energián a személyiség rendkívüli erejét és elevenségét, elkötelezettségen pedig azt értjük, hogy a pedagógus elmerül az énjében és munkájában.” „Ez az orientáció azonosulásra készítet bennünket.” (1.)

Alapvető jellegzetessége Schneller István pedagógiájának az ember... erkölcsi nevelhetőségébe vetett *feltétlen bite*, melynek „legfontosabb mozgatórugója a szeretet” — emeli ki a szerző. (17. l.)